

PASIUNEA PENTRU ARHITECTURĂ A REGINEI MARIA ȘI CURENTUL "ART NOUVEAU"

Maria Ioniță

Este îndeobște cunoscut faptul că Regina Maria, fire romantică, visătoare, imaginativă a manifestat reale înclinații, dar și talent pentru artele plastice și arhitectură. A iubit arta, a fost o protectoare a artelor, dar a și creat artă care, nu de puține ori, poate rivaliza cu cea produsă de artiști plastici consacrați. Mai mult decât atât, spirit iscoditor și luminat a încercat să se apropie de cele mai noi și îndrăznețe tendințe ale artei moderne, înțelegându-le, uneori devansându-le, ba chiar adăugându-le nota ei personală caracteristică.

Așa s-a întâmplat și cu mult discutatul curent "art nouveau" cu corespondentele sale, englez – "modern style" - , și german – "Jugendstil". Amplă mișcare de renovare a artelor decorative și arhitecturii, apărută în Occident în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, curentul "art nouveau" s-a manifestat și în România cam în aceeași perioadă, trecând chiar pragul secolului al XX-lea. Faptul că acest curent artistic presupunea o inspirație poetică îndreptată spre imitarea formelor naturale, mai ales a celor vegetale, o rigoare raționalistă, dar și o pronunțată feerie imaginativă au reprezentat tot atâtea elemente ce i-au facilitat Reginei Maria, ce stabilise încă din copilărie acea comuniune cu natura pe care o va simți și manifesta toată viața, apropierea de mișcarea "art nouveau".

Dacă creațiile de artă plastică ale Reginei Maria, subsumate curentului "art nouveau", fie că sunt desene, acuarele, picturi, artă decorativă, bijuterii sau piese de vestimentație sunt în general cunoscute și apreciate la adevărata lor valoare, despre pasiunea sa pentru arhitectură și, în mod deosebit, pentru arhitectura în stil "art nouveau" s-a scris și s-a spus prea puțin. Mai ales că nu putem afirma cu certitudine ce a prevalat în această direcție pentru Regină – pasiunea pur și simplu, sau necesitatea izvorâtă, cum însăși mărturisește, din aceea că "visul vieții oricărei femei e să aibă o casă a ei. N-are a face cât de mică și de smerită, numai să fie într-adevăr a ei, cuibul, adăpostul, retragerea"¹, cu atât mai mult cu cât "principesele și reginele sunt... sortite să trăiască în palate păzite de sentinele și polițiști, case mari cu încăperi multe, impersonale"². Este explicabil, în acest context, șocul puternic pe care l-a avut tânăra principesă, abia venită în România, când i-au fost prezentate apartamentele în care urma să locuiască perechea princiară, în Palatul Regal din București: "Mă năpădi o adevărată disperare când văzui camerele pregătite pentru noi... cu lipsa de gust germanică în forma ei cea mai isbitoare, când își pune mintea să fie greoaie și cumplită: <<Altdeutsch>> și Rococo rău imitate!... Erau camere bogate, întunecoase, pompoase, neprimitoare, nepotrivite pentru traiul zilnic, toate numai ferestre și uși

și mobile, și nicăeri un colțisor tihnit, nicăeri un cămin cu foc deschis, nicăeri o floare sau un scaun ademenitor!”³.

Regina Maria n-a reușit însă să-și aplice foarte devreme ideile sale privind arhitectura stil “art nouveau” asupra unor clădiri adevărate, reședințe oficiale ale familiei princiare române, întâmpinând mult timp refuzul categoric al “Unchiului” – Regele Carol I -, care avea idei clare, riguroase, dacă nu chiar rigide în privința felului cum trebuiau educați și tratați tinerii. Ei “nu trebuiau răsfățați, să-și închipuie că n-aveau decât să ceară ceva ca să-l și aibă”⁴. Așa că, pentru început, Maria, principesă moștenitoare, a trebuit să-și păstreze visele pentru mai târziu, și să se mulțumească să-și aplice concepțiile arhitecturale, ca să spunem așa, pe locuințe mai mult improvizate, ceea ce nu înseamnă că acestea nu au reprezentat tot atâtea reușite. Era, pentru tână femeie, plină de viață și energie, un mijloc de refulare, dar și o posibilitate de a da contur viselor care “se îndreptau... spre căsuțe de țară, adăposturi ușoare indiene, spre clădiri negândit de puținele, cu acoperișuri de stuf și împresurate de grădini în care orice feluri de flori ar crește din plin”⁵. Așa au apărut coliba din parcul Palatului Cotroceni, “Cuibul Principesei” din pădurea Sinăii, coliba pescărească și “căsuța albastră” de la Scroviștea, căsuța de la Coțofenești din Moldova, în timpul războiului reîntregirii sau căsuțele de la Matmaia, de după război.

Un exemplu tipic pentru felul cum își manifesta pasiunea de “arhitect” Regina Maria ni-l oferă “Cuibul Principesei” botezat de ea “Juniperus”, din păcate dispărut în timpul unei furtuni, puțin după primul război mondial. Cea dintâi condiție pe care trebuia să o îndeplinească construcția, fie că este vorba de locuințele improvizate sau de reședințele sale elaborate, trainice, de mai târziu, era alegerea locului potrivit. În ce privește “Cuibul Principesei” locul ales a fost “între niște (șapte – n.n.) brazi uriași”, unde se găsea suspendată departe de sol. Surprins, dar și încântat de idee, arhitectul Lecomte de Nouy îi face schițele acestei căsuțe originale la care se ajungea “printr-o scară ascunsă într-un tum de lemn copiat după clopotnițele noastre țărănești”⁶ și apoi pe un pod mișcător. Fiind propriul său decorator de interioare, Regina dovedește înclinații cu totul deosebite în alegerea culorilor, a nuanțelor pentru zugrăveală, a mobilei potrivită pentru arhitectura casei, ca și a elementelor decorative cele mai nimerite, încât împreună să constituie un tot, un întreg. “Cuibul Principesei” avea trei odăi, din care pe cea mai mare, povestește Regina, “o văpșisem în alb cu o friză de maci mari roșii. Găsisem și un servici de ceai cu maci roșii care se potrivea de minune cu friza”. În schimb, cea de-a doua odaie, mult mai mică era “zugrăvită într-un verde dulce; aici adunasem tot felul de lucruri cindate precum: olărie veche, vase de aramă și de alamă, iar pe pereți atârnasem câteva stampe atrăgătoare. Pe un chaise-longue de pânză întinsesem o învelitoare de o nuanță portocalie ștearsă, încărcată cu o mulțime de perne ruginii”⁷. Totul, de la mobilier – simplu și confortabil -, până la combinarea inspirată a culorilor și umplerea cu flori a încăperilor, făceau din “Cuibul Principesei”, așa cum se va întâmpla și cu celelalte “case de vis” ale Reginei, o locuință plăcută, caldă și primitoare, intimă chiar, respirând tihnă și liniște.

Privit la început cu suspiciune, mai ales de Regele Carol I, "Cuibul Principesei" devenise locul preferat nu numai de Maria și copiii săi, ci era vizitat și de persoane importante, oficiali și chiar de capetele încoronate, oaspeți ai lui "Der Onkel" care, deși "nu putea aproba în mod oficial năzdrăvăniile mele – spune Principesa -, ... uneori fără voia lui găsea plăcere într'însele"⁸.

Aceeași sete de frumos și un pronunțat simț artistic în decorarea interioarelor sale o va dovedi Regina Maria și mai târziu, în plin război – mai 1918 -, când soarta i-a îngăduit, în chip paradoxal, să-și îndeplinească un alt vis: petrecerea unei primăveri la țară. Căsuța de la Coțofenești din timpul refugiului în Moldova era realizată din bărne, iar ușile i se deschideau "deadreptul în pădure". Având doar două camere – cea a Reginei și sufrageria-salon -, căsuța fusese decorată personal de cea care o locuia și care, în felul acesta, îi conferise un aer cât se poate de primitor ce crea vizitatorilor ocazionali senzația de bine și confort. "Odaia mea, îndeosebi – mărturisește Regina -, ajunsese să fie tot ce-mi dorea inima. Pereții, tavanul și podelele erau vopsite într-un cafeniu închis. Pe peretele de lemn de lângă patul meu, care nu era decât un divan lat cu maldăre de perne de toate nuanțele de portocaliu, întinsesem o bucată de vechi brocat bisericesc din Rusia, în nuanțe șterse de diferite tonuri de aur; pe această draperie, atârna o icoană înegrită de vreme, într-o ramă din argint. Un covor turcesc de culoare închisă acoperea podelele, și în loc de vase de flori, aveam obuzuri goale de toate mărimile, vechi și ruginite. Ici și colo câte un vas țărănesc de un verde luminos, sau o tipsie de aramă... Împreună cu perdelele de un ton portocaliu închis, îmbinarea culorilor era o odihnă pentru ochii mei atâta vreme obosiți de priveliști îngrozitoare"⁹.

Uneori, cum este cazul pavilionului de vânătoare de la Scroviștea, Regina Maria dovedește adevărate calități de arhitect peisagist prin modul de concepere și amenajare a spațiului verde care mărginește casa de locuit. "Am plănuvit grădina – se confesează ea -, făcând două fâșii lungi de iarbă, care mergeau în linie dreaptă de la casă la pădure și schimbând ostroavele lacurilor în câmpuri de stânjenei în toate boiurile cu puțință. Pe seară, când soarele apune stânjenei aceștia se prefac într-o mie de felinărașe de lumină"¹⁰.

Restructurarea Palatului Cotroceni i-a îngăduit să se apropie mai mult de stilul neoromânesc conferind, vechii reședințe regale de vară din București "acea trăsătură personală care dă caracter unui cămin", prin ceea ce învățase "în curgerea anilor, ... despre arhitectura și ornamentica românească"¹¹. Ei i se datorează "marea încăpere albă cu arcurile și stâlpii ei; sufrageria ciudată cu masa rotundă sub rotunda boltă; scara care duce în grădina cu apă, o copie a scării de la Horez, mănăstirea cea mai scumpă mie"¹². Așa încât, Regina Maria obișnuia să afirme cu mândrie că "tot ce e stil românesc la Cotroceni e lucrul meu... ", la fel cum se lăuda, pe bună dreptate, cu faptul că a făcut la Pelișor "două odăi românești, care aduc Branul în locuința mea mai oficială, două drăguțe odăi boltite, albe, cu tavanuri joase, cu stâlpi bătrânești de piatră și cu acel ceva fără nume, deasupra, care a ajuns << stilul meu >> "¹³.

Dacă în ceea ce privește decorarea interioarelor în stil “art nouveau” conform concepției Reginei Maria, Pelișorul este exemplul cel mai elocvent, refacerea Branului primit de ea în dar de la brașoveni după primul război mondial și transformarea lui în locuință, ar putea fi un model al felului cum și-a exercitat calitățile de, am putea spune, arhitect restaurator. Este adevărat că a fost ajutată să o facă de “un bătrân arhitect de încredere tot așa de însuflețit ca și mine” (este vorba de arhitectul Karel Liman care, între 1890 și 1914 efectuase ample transformări la Castelul Peleş - n.n.), după cum mărturisește ea însăși, și că astfel a reușit să dea “suflet vechii cetăți” și să facă “dintr-un lucru orb un cămin cu ochi mulți privind peste lume... o locuință tihnită și plăcută”, fără a lua, însă, castelului Bran, “înfațișarea feudală”¹⁴.

Dintre toate “casele de vis” ale Reginei Maria, una singură nu a prins contur – cea proiectată a fi construită la Bicăz pe o înălțime având drept fundal Ceahlăul și care ar fi fost suspendată chiar deasupra locului unde urma să se construiască un baraj. O numise, parcă știind că nu va exista niciodată, “Fata Morgana” și îi atribuisese rolul de “Casă purificată a bătrâneții mele”¹⁵, rol preluat până la urmă de “Tenha – Juvah” de la Balcic, care în traducere din limba turcă înseamnă “Cuibul singuratec”¹⁶.

Încercând să lămurim care au fost resorturile ce au determinat-o pe Regina Maria să fie preocupată, chiar pasionată de arhitectură, implicându-se direct în realizarea, amenajarea și decorarea locuințelor sale, ne-a atras atenția un amănunt: folosirea, repetată, în căutarea unui nume potrivit pentru fiecare din case, a cuvântului “cuib”. El explică concepția Suveranei asupra a ceea ce trebuia să reprezinte o locuință. În ea trebuia să te simți tot timpul “acasă”, apărat de rele și neplăceri, să-ți confere tihnă, confort, siguranță, să poată constitui oricând un refugiu unde să te retragi pentru a-ți reface forțele și a reîncepe, revigorat, lupta cu viața.

NOTE

1 Regina Maria, *Casele mele de vis*, București, 1930, p.3.

2 *Ibidem*.

3 Maria, Regina României, *Povestea vieții mele*, vol.II, București, 1936, p.26-27.

4 Regina Maria, *Casele mele de vis*, București, 1930, p.4.

5 *Ibidem*, p.3.

6 Maria, Regina României, *Povestea vieții mele*, vol.II, București, 1936, p.371.

7 *Ibidem*.

8 *Ibidem*.

9 *Ibidem*, vol.III, București, 1936, p.502.

10 Regina Maria, *Casele mele de vis*, București, 1930, p.6.

11 *Ibidem*, p.12.

12 *Ibidem*.

13 *Ibidem*.

14 *Ibidem*, p.6.

15 Maria, Regina României, *Povestea vieții...*, vol.III, București, 1936, p.526.

16 Regina Maria, *Cum am ajuns la Tenha – Juvah*, Cernăuți, 1928, p.7.

LA PASSION POUR L'ARCHITECTURE DE LA REINE MARIE ET LE COURANT "ART NOUVEAU".

Résumé

L'auteure fait quelques références concernant les inclinations artistiques de la Reine Marie. On insiste sur sa passion pour l'architecture et surtout vers le courant "Art Nouveau" qui s'est manifesté autant en Occident qu'en Roumanie à la fin du XIXème siècle et au commencement du XXème.

Sont soulignées, à part les qualités de sa conception architecturale concernant "*ces maisons de rêve*", ces aptitudes de décoratrice, d'architecte paysagiste et d'architecte restaurateur.

Pour exemplifier l'auteure insiste sur la présentation d'une partie des habitations occasionnelles désirées et réalisées par la Reine Marie – "*Le nid de la Princesse*" de la forêt de Sinaia et la petite maison de Coțofenești où elle a habité en mai 1918, pendant la guerre. On souligne, de même, l'approchement de la Reine Marie du style néoroumain utilisé à la refaite du Palais de Cotroceni et en suite au Château de Bran.

Intéressante est l'opinion de l'auteure relative à l'acceptation de la notion maison – nid dans la conception de la Reine Marie.

Principesa moștenitoare Maria într-un interior în care se regăsesc numeroase elemente amintind de curentul „Art nouveau”. Cca 1900.

La princesse héritière Marie dans une Chambre qui contient beaucoup d'éléments rappelant le courant „Art Nouveau”. Environ 1900.

„Cuibul Princesesei” din pădurea Sinaii conceput de Principesa Maria ca refugiu și loc de primire.

„Le Nid de la Princesse” de la forêt de Sinaïa conçu par la Princesse Marie comme refuge et lieu de recoi.

„Inaugurarea Castelului Pelișor“ după pictura semnată de A. Gloss.
„L'inauguration du Château Pelișor“ d'après une peinture signée A. Gloss.

Palatul Cotroceni, reședința de vară a familiei princiare, refăcut în stil neoromânesc după gustul Principesei Maria.
Le Palais de Cotroceni, résidence d'été pour la famille princière, refait dans le style neoroumain d'après le goût de la Princesse Marie.

Curtea interioară a Castelului Bran primit în dar de Regina Maria, de la brașoveni, după primul război mondial.

La cour intérieure du Château de Bran reçu comme don par la Reine Marie de la part des habitants de Brașov après la première guerre mondiale.

